

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ВНЗ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВИХ ДИСЦИПЛІН

Халєєва О.В., Костіна Л.М.

Харківська гуманітарно-педагогічна академія

61000, Харків, пер. Пушталів, 7

(Email: nsipatova@gmail.com)

Становлення творчої індивідуальності фахівця вважається однією з глобальних проблем, яку намагається вирішити вища школа. Отже, на сучасному етапі перебудови вищої школи актуалізується проблема професійно-педагогічної підготовки вчителів предметів естетичного циклу, на музично-педагогічних та мистецьких факультетах педагогічних університетів.

Вивчення вокально-хорових дисциплін має великі можливості для розвитку важливих професійно-особистісних якостей завдяки неперервності професійної освіти. Студентами музично-педагогічних відділень мистецьких факультетів стають учні з певною фаховою підготовкою. За п'ять-сім років навчання у музичній школі, незалежно від обраного відділення (народного, фортепіанного, вокального), вони отримують певний багаж знань, вмінь і навичок: звуковисотні, слухові уявлення, розвиток музичної пам'яті, навички правильного інтонування, співу з аркуша, аналізу музичного тексту, нотного запису мелодичного, ритмічного диктанту та інтервально-гармонічних послідовностей, підбору на слух та володіють певною сумою знань основних музично-теоретичних положень. У спеціалізованих школах або школах мистецтв обдаровані учні оволодівають елементами композиції та імпровізації. Тому в процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін у вищій школі роль викладача постає в досить широкому розумінні, висуває на перший план завдання розробки концепції вчителя музики нової формації, вчителя-митця, у можливостях якого було б створення справжнього уроку мистецтв.

Процес вивчення вокально-хорових дисциплін – це складний багатогранний процес, метою якого є перш за все формування особистості, її світосприйняття, естетичних та етичних ідеалів, смаків, характеру, розвиток суспільно-комунікативних якостей, оволодіння цінностями духовної культури, завдяки якому розширюється діапазон пізнання світу. Внаслідок вивчення та засвоєння студентом – майбутнім вчителем мистецьких дисциплін – протягом шести років навчання таких профільюючих музично-теоретичних дисциплін, як: сольфеджіо та теорії музики, гармонії, поліфонії, аналізу музичних творів, історії західно-європейської, української, російської та сучасної музики, фольклору України, у нього розвивається почуттєва сфера, художньо-образне мислення, оцінно-вибіркове ставлення до явищ художньої культури, створюються певні умови для набуття правильних пріоритетів і орієнтацій, збагачення художньо-естетичних знань, інтелектуальних здібностей, навичок сприйняття високохудожніх явищ музичної культури та творчого підходу до музичної діяльності.

«Як свідчить практика, – підкреслює Р.Н. Мойсеєнко [1, с.33], – ті знання, вміння і навички, які студент отримує у вузі, не в повному обсязі відображають специфіку майбутньої професії. Не завжди вчитель розуміє свою спеціальність комплексно, тобто виражає себе в одній області музично-педагогічної діяльності (виконавець, диригент тощо). Якщо при цьому педагогічні якості відсутні, то розвиток музичних здібностей відбувається сам по собі. Такий підхід вважається не тільки обмеженим, а зовсім не відповідає уявленню про особистість вчителя сучасності». Отже, постає питання: яким шляхом можливо вдосконалити набуті професійні та особистісні якості майбутнього вчителя мистецьких дисциплін у процесі вивчення музичних дисциплін та зорієнтувати не зовсім досвідченого студента як найефективніше пройти всі стадії складного, багаторівневого, комплексного процесу професійного становлення – від учня, студента, студента-практиканта до фахівця,

професіонала, соціально зрілого вчителя, вчителя-митця.

Філософська категорія «становлення» відображає процес діалектичного переходу від одного ступеня розвитку до іншого як момент взаємоперетворення протилежних і разом з тим взаємопов'язаних моментів розвитку. Цей термін означає виникнення нового через знищення старого на основі постійної мінливості структур і систем матеріального світу. Зауважимо, що спрощеними, але найбільш близькими синонімами поняттю «становлення» вважається термін «розвиток» або «формування», хоча воно не тотожне з останніми. Специфічне гносеологічне значення поняття «професійне становлення» полягає в тому, що воно дає можливість повніше розкрити механізм утворення нових якостей особистості, зокрема професійних, у їх генетичному зв'язку із попередніми особистісними станами: студента, студента-практиканта, вчителя-початківця, фахівця-професіонала.

На нашу думку, професійне становлення відбувається протягом усього життя і з переходом від однієї стадії розвитку до наступної, враховуючи ряд послідовних алгоритмів, набуватиме нових якісних змін, від яких залежить самовизначення, самореалізація та самовдосконалення майбутніх вчителів музики, яке відбувається завдяки неперервності професійної освіти.

Проблема професійного становлення особистості фахівця, саморозвитку її художньо-педагогічної культури поєднує у собі формування світоглядних позицій засобами мистецтва і визначення та усвідомлення його ролі у розвитку художньо-естетичної культури особистості, інтеграції фахової мистецької та психолого-педагогічної професійної підготовки, організації неперервної освіти та самовдосконалення, праксеологічну, рефлексивну та інформаційну озброєність майбутнього фахівця. Названі складові детермінують розвиток професійної культури і забезпечують професійне становлення, яке інтегрує в собі мистецьку та педагогічну освіту.

Важливою умовою професійного становлення, на наш погляд, є оптимальне «поєднання впливу зовнішніх факторів і системи внутрішніх особистісних перетворень, що дозволяє людині стати суб'єктом саморозвитку, досягти певного рівня особистісної і професійної спрямованості з моменту усвідомлення себе, своїх здібностей, можливостей в тій чи іншій галузі людської діяльності. Саме особистісна спрямованість на пізнання художньо-естетичних явищ, поведінкова гнучкість, професійна компетентність як базові характеристики вчителів мистецьких дисциплін дозволяють реалізувати ціннісні еталони їх професійної діяльності.

Важливими чинниками досягнення вершин професіоналізму вважають:

- задатки, здібності, обдарованість, талант;
- умови сімейного виховання і розвитку особистості;
- виховання і навчання в закладі професійної освіти;
- самостійне просування до вершин професіоналізму в самостійній діяльності протягом професійного життя.

Цей перелік особистісних якостей підпорядкований певній періодизації професійного розвитку особистості. Професійні якості розглядаються як вияв психічних особливостей, що необхідні для засвоєння спеціальних знань, умінь і навичок, а також для досягнення суспільно прийнятої ефективності в професійній діяльності. Вони включають інтелектуальні (мислення), моральні (поведінка), емоційні (почуття), вольові (здібність до самоуправління), організаційні (механізм діяльності) властивості особистості.

Сукупність якостей особистості, внутрішніх умов, що виникли й стабілізувалися у процесі індивідуального розвитку визначає успішність художньо-педагогічної діяльності. Професійне становлення особистості стає особливо ефективним, коли зусилля на досягнення власної мети узгоджуються із системою цінностей, що склалася на етапах її професійного становлення.

На нашу думку, педагогічна практика є найвідповідальнішим періодом професійного становлення

майбутнього фахівця, але умови, за яких вона здійснюється, з різних причин бувають далекі від оптимальних. Типовою є недостатня сформованість у майбутніх учителів мистецьких дисциплін художньо-педагогічної спрямованості творчих інтенцій, невміння у повному обсязі використовувати набуті знання в галузі педагогіки, психології та мистецтва у художньо-педагогічній діяльності. Для подолання існуючої проблеми мають існувати механізми внутрішньої і зовнішньої мотивації, розвиток потреб у художньо-педагогічній діяльності, диференційований підхід до розвитку професійної свідомості у відповідності з типами особистості, активізації творчого художньо-педагогічного мислення на рівні психологічної, феноменологічної та методологічної рефлексії.

Зміст мистецьких дисциплін реалізується в школі через особистість вчителя, його художньо-естетичну і професійну культуру. Школа зараз знаходиться у кризовому стані і щоб вийти з нього, повинна отримати вчителя нової формації, який володіє загальною, професійною культурою, послідовним професійно-педагогічним мисленням, а також досконалими професійними вміннями, необхідними для створення справжнього уроку мистецтв. У багатогранному процесі вивчення вокально-хорових дисциплін, на практичних, лекційних, індивідуальних заняттях протягом шести років навчання пропонується нова модель вчителя музики, яка поєднала б цілий мегакомплекс професійно-особистісних якостей: вчителя-лектора, вчителя-мистецтвознавця, вчителя-виконавця, інтерпретатора, вчителя-хормейстера, диригента, фольклориста, що володіє елементами імпровізації, композиції, аранжування, а також вчителя-сценариста, режисера, ведучого різножанрових програм тощо.

Тож протягом навчання на музично-педагогічних та мистецьких факультетах особливо важливим ми вважаємо вивчення багатогранного комплексу вокально-хорових та музично-теоретичних дисциплін, процес викладання якого вимагає від викладачів вищої школи ретельного усвідомлення основних завдань: показати студенту – майбутньому вчителю мистецьких дисциплін – напрями професійного розвитку, засоби, якими можна досягнути високого рівня професійної культури, спрямувати майбутнього фахівця на самопізнання, самовдосконалення, реалізуючи основний необхідний принцип неперервної професійної освіти, допомогти у здійсненні його професійного становлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мойсеенко Р.Н. Индивидуальная работа как средство формирования личности будущего учителя // Сборник научных трудов. – Кр. Рог, 1995. – 135 с.